

Fra
skolestart
til
Fælles Mål

OBLIGATORISKE TEMAER
I BØRNEHAVEKLASSEN

Indholdsfortegnelse

Forord • Så gammel og alligevel så ung	7
Læsevejledning	8
Sprog og udtryksformer	12
Kapitel 1 • Sprogvurdering – før, under og efter	13
Valg af sprogvurderingsmateriale.	13
Før sprogvurdering i børnehaveklassen.	14
Tosprogede børn.	15
Valg af materiale i vurderingen og fokusområder i børnehaveklassen.	16
Efter sprogvurderingen	17
Legen er barnets virksomhed	25
Kapitel 2 • Interaktiv oplæsning i børnehaveklassen	
– systematisk arbejde med læseforståelse.	27
Læseformål	27
Dialogisk oplæsning.	29
Interaktiv oplæsning	30
God læselyst	38
Kapitel 3 • Tosprogede børn i børnehaveklassen	
– sproglig stimulering og inklusion	41
Sprogvurdering og differentiering i den sproglige indsats	43
Kommunikative færdigheder	44
Sprog og sprogbrug	45
Viden om sprogtilegnelse og egen læring	45
Sprog, kultur og samfundsforhold	46
Taletid	47
Skole-hjem-samarbejdet	48
Afsluttende bemærkninger	51

Kapitel 4 • Interaktive tavler i børnehaveklassen

– når leg og læring går hånd i hånd	55
Hvad er en interaktiv tavle?	56
Brugen af den interaktive tavle i praksis	59
Ordkendskab	59
Bogstavindlæring	60
Oplæsning af stor bog	62
Kortlægning af forforståelse	63
Værkstedarbejde – små grupper ved den interaktive tavle.	65
Evaluerings ved hjælp af den interaktive tavle	68
Et helt anderledes skoleliv	69

Natur og naturfaglige fænomener 72

Kapitel 5 • Matematik i børnehaveklassen	73
Sprog	73
Tal	75
Geometri	79
Matematik i børnehaveklassen	81

Kapitel 6 • Natur og naturfaglige fænomener – på oplevelse i det fri	83
Fem principper for undervisning i naturen	87
Læring og udvikling på flere områder	89
Spændende udflugter – leg og læring	90
Spring ud i det!	95

Det praktiske/musiske 98

Kapitel 7 • Kreativt billedarbejde i børnehaveklassen	99
Inspiration til emner og udtryk	100
Betydningen af billedarbejde i børnehaveklassen	102
Kan man gøre noget forkert i billedkunst?	102
Iagttagelse	103
Voksenstyrede og børneinitierede aktiviteter	105
Klasselokalet som fremmede element for det kreative arbejde	106
Billedsamtale i børnehaveklassen	106

Kapitel 8 • Musik i børnehaveklassen	109
Musikalsk mål og indhold i børnehaveklassen.....	109
Stemmen er det vigtigste instrument.....	111
Musik – andre instrumenter	112
Tilrettelæggelse af et musikforløb	114
Praktiske forhold og kreative lærere.....	116
Til inspiration – samarbejde med musikpædagoger	117

Bevægelse og motorik

Kapitel 9 • Refleksioner om bevægelse og motorik i børnehaveklassen	121
De ubrugte børn – kroppen i samfundet	122
Hvad er bevægelse, og hvad er motorik?	123
Trinmål – at lave, at lære og at lege.	125
Aktivitetsudvikling og refleksionsværktøj.....	126

Kapitel 10 • Børnehaveklassens bevægelse og motorik i praksis	129
Didaktiske overvejelser med fokus på lærerrollen	129
Motorisk læring	130
Trinmål for bevægelse og motorik i børnehaveklassen	132
Aktivitetsudvikling – et eksempel	138

Sociale færdigheder

Kapitel 11 • Mobberi og social forståelse	143
Mobning og konflikter – er der forskel?	143
Mobning som kulturelt fænomen	144
Konkrete aktiviteter.....	146
De professionelle voksnes rolle.....	148
Hvad kan forældrene gøre?.....	148

Kapitel 12 • Sociale færdigheder og pædagogisk relationsarbejde	151
Atmosfære som fagligt begreb	152
Fra interaktion til relation.....	152
Tilknytningsteori, de sociale trinmål og de udsatte børn	153
Den emotionelle kommunikation og hjælp til emotionel selvkontrol	155

Besværlige børn eller besværlige relationer?	156
Professionel hjælp til følelsesregulering	157
Sociale færdigheder og pædagogisk relationsarbejde.	159
Samvær og samarbejde	162
Kapitel 13 • Praksisrelaterede idéer	
til arbejdet med samvær og samarbejde	163
Regler og normer som grundlag for samarbejde	164
Målsætning og målopnåelse	167
Styrkelsen af klassens samvær og elevernes evne til at samarbejde	167
Samvær og samarbejde i en fagfaglig kontekst	171
Differentiering og anerkendelse i børnehaveklassen	173
Kapitel 14 • Læringsstile i børnehaveklassen	175
Gennemgang af læringsstilsmodellen	176
De miljømæssige elementer	177
De emotionelle elementer	178
De sociale elementer	179
Fysiologiske elementer	181
Psykologiske elementer	183
Om at sætte mål	183
Tilbage til virkeligheden	184
Om forfatterne	187

Forord

Så gammel og alligevel så ung

Børnehaveklassen er med sin mangeårige baggrund – efter mange udfordringer undervejs – endelig blevet obligatorisk fra august 2009.

Allerede i 1912 blev de første børnehaveklasser oprettet i Esbjerg, dog uden den store tilslutning. Først i 1963 var der 100 børnehaveklasser på landsplan.

I 1978 var der kamp om, hvem der skulle undervise i børnehaveklassen, da dele af Danmarks Lærerforening på dette tidspunkt ønskede, at lærerne overtog undervisningen. Der var dog ikke enighed om forslaget, og det forblev børnehaveklaselederne med pædagogfaglig baggrund, der varetog undervisningen.

I 1979 blev det obligatorisk for kommunerne at have et tilbud om børnehaveklasse. I de efterfølgende år var der politisk kamp om en obligatorisk børnehaveklasse, og allerede dengang blev der talt om en tidligere skolestart – en ”ny 1. klasse”.

I 1985 søgte 95 % af en årgang børnehaveklassen, og det blev startskuddet for den samordnede indskoling mellem børnehaveklassen, 1. og 2. klasse. Det var fortsat pædagoguddannet personale, der varetog undervisningen i børnehaveklassen.

Først i begyndelsen af 2000 stilnede debatten om børnehaveklassens eksistensberettigelse af, og fra både politisk og fagpolitisk side blev der fokuseret på det faglige indhold i skolestarten. Det resulterede i, at der – som for resten af folkeskolens klassetrin – blev udarbejdet Fælles Mål for børnehaveklassen, nemlig faghæfte 25, som Undervisningsministeriet udsendte i 2003. Det var første gang, et fælles arbejdsredskab for børnehaveklassen blev udgivet, og det faldt godt i tråd med den allerede eksisterende praksis i børnehaveklassen.

I 2006 nedsatte regeringen et skolestartsudvalg, der skulle kulegrave skolestartsområdet med det formål at gøre børnehaveklassen obligatorisk. Under dette udvalg blussede debatten om en ”ny 1. klasse” og lærerfagligheden som varetager af dele af undervisningen op igen. Heldigvis kom skolestartsudvalget ikke igennem med sit forslag om en ny 1. klasse. I 2008 vedtog regeringen en ny folkeskolelov, hvor undervisningspligten blev sat op til 10 år, og dermed blev børnehaveklassen endelig obligatorisk fra august 2009.

I forbindelse med den obligatoriske børnehaveklasse blev det tidligere faghæfte 25 gennemarbejdet og udgivet, nu med titlen *Fælles Mål 2009 Børnehaveklassen, faghæfte 23*.

Børnehaveklassen har i sin lange eksistens vokset, udviklet sig og tilpasset sig de krav og forventninger, der er til tidens undervisning. Der er sket en stor udvikling af læringsbegrebet i børnehaveklassen igennem årene; fra at eleverne ikke måtte lære noget, der havde med den bogfaglige karakter at gøre, til det, der kendetegner børnehaveklassepædagogikken i dag med høj faglighed, hvor den legende tilgang stadig er det bærende element for læringen.

Vi har i denne antologi samlet forfattere, der har et stort kendskab til børn i skolestartsalderen ud fra både teoretisk og praktisk erfaring.

Læsevejledning

I bogens første del behandles det obligatoriske tema *Sprog og udtryksformer*. I kapitel 1, ”Sprogvurdering – før, under og efter”, behandler Lis Klausen og Gry Hodal den obligatoriske sprogvurdering i børnehaveklassen. De gør sig overvejelser om børns sprogudvikling, og de præsenterer en række konkrete aktiviteter med stort sprogligt udbytte.

Kapitel 2, ”Interaktiv oplæsning i børnehaveklassen – systematisk arbejde med læseforståelse” af Lene Krogh Larsen, handler om sprogudvikling gennem fortælling og oplæsning. Her fokuseres på metoden interaktiv oplæsning, der styrker børnenes ordforråd og læseforståelse og giver dem et indblik i genreforskelle.

Grethe Hyldkrog og Hanne Holm Madsens kapitel ”Tosprogede børn i børnehaveklassen – sproglig stimulering og inklusion” beskriver, hvordan indsatsen over for tosprogede børn med sproglige vanskeligheder ikke blot skal tage udgangspunkt i sprogstimulering som sådan. Her må lægges et særligt fokus på samarbejdet med hjemmet.

”Interaktive tavler i børnehaveklassen – når leg og læring går hånd i hånd” er skrevet af Charlotte Hertel Kristiansen. I dette kapitel gives en indføring i, hvordan inddragelsen af interaktive tavler kan optimere læringen i børnehaveklassen, særligt i forhold til bogstavindlæring og tidlig læsning.

Under temaet *Natur og naturfaglige fænomener* har Pernille Pind skrevet kapitlet ”Matematik i børnehaveklassen”. Her beskrives det, hvordan børnehaveklassebørn kan og bør stimuleres til at lære om matematiske begreber – også uden for en specifik matematikfaglig kontekst.

I kapitel 6, ”Natur og naturfaglige fænomener – på oplevelse i det fri”, giver Søren Rask Jessen eksempler på, hvordan man kan tilrettelægge lærerige ekskursioner til den omkringliggende natur. Det beskrives, hvordan leg og læring knyttes, og hvordan oplevelser på egen krop kan tages med tilbage i klassen og udvikles.

Kapitel 7, der er det ene under temaet *Det praktiske/musiske*, er skrevet af Helle Knappe. Som titlen ”Kreativt billedarbejde i børnehaveklassen” antyder, tager det udgangspunkt i den billedlige del af temaet. Her argumenteres for dannelsesaspektet i det billedkunstneriske arbejde, og kapitlet byder desuden på spændende emner, man kan tage fat på.

Kapitel 8, ”Musik i børnehaveklassen”, repræsenterer den musiske del af temaet. René Madsen beskriver heri, hvilke vigtige kompetencer den musiske udfoldelse styrker, det være sig fx både det musiske i sig selv som kontrol over stemmen og håndtering af instrumenter, men også andre som motorik og sociale kompetencer.

Under temaet *Bevægelse og motorik* har Jens-Ole Jensen og Lene Christiansen i kapitel 9, ”Refleksioner om bevægelse og motorik i børnehaveklassen”, set nærmere på vigtigheden af, at børn får lov at bruge deres krop. Dette sættes i børnehaveklassens kontekst, hvor aktiviteter med forskellig grad af henholdsvis voksen- og børneindflydelse sættes i forhold til opfyldelsen af trinmålene.

Kapitel 10, ”Børnehaveklassens bevægelse og motorik i praksis” af Lone Wiegaard, sætter overvejelserne fra det foregående kapitel i en praksiskontekst. Ud for hvert trinmål er der foreslået sjove og lærerige aktiviteter, som kan fremme børnenes kropslige udvikling og medvirke til et aktivt og sundt liv.

I kapitel 11, der hører under temaet *Sociale færdigheder*, formidler Signe-Marie Paludan Andersen nogle af hovedpunkterne i Red Barnet og Mary Fondens antimobbeprogram Fri for Mobberi-projekt. Kapitlet, der har titlen ”Mobberi og social forståelse”, sætter fokus på, hvordan fællesskabet i klassen skal styrkes, så mobning så vidt muligt undgås.

Anne Linders kapitel ”Sociale færdigheder og pædagogisk relationsarbejde” tager udgangspunkt i, at relationerne mellem børn og mellem børn og voksne er grundlæggende for læring, livskvalitet og sociale færdigheder. Heri ligger blandt andet, at børnehaveklasselederen må understøtte det enkelte barn i at udvikle en god balance mellem at lade sig styre af fornufts- og følelsesmæssige impulser.

Under temaet *Samvær og samarbejde* har Jette Vibeche Madsen skrevet kapitel 13 ”Praksisrelaterede idéer til arbejdet med samvær og samarbejde”. Inspireret af Cooperative Learning beskrives vigtigheden af regler og rammer, som hele klassen er med til at udarbejde. Der gives desuden en række konkrete eksempler på akti-

viteter, både til styrkelsen af samarbejdet generelt, men også i mere fagspecifikke rammer.

Ina von Barm giver i kapitel 14, ”Læringsstile i børnehaveklassen”, en introduktion til, hvordan man med fordel kan indtænke elementerne fra læringsstilsteorien i børnehaveklassens hverdag. Alle børn er forskellige, og de bør have frihed til at benytte sig af den måde, de lærer bedst på, når de skal lære noget nyt og svært.

Med denne bog ønsker vi at fokusere på og eksemplificere indholdet af Fælles Mål i en form, hvor teori og praksis går hånd i hånd.

Jeg håber, at bogens indhold må medvirke som inspiration og glæde til undervisningen i børnehaveklassen, og at børnehaveklassen må blive gammel som et fuldgyldigt medlem af folkeskoleloven.

Pia Jessen

Formand for Børnehaveklasseforeningen

Børnehaveklasseforeningen

